

Kształcenie językowe

Budowa języka.	– przedstawia język jako uporządkowaną całość; wymienia jednostki i podsystemy języka – wyjaśnia, czym jest gramatyka, wymienia jej działy – opisuje zdanie jako podstawową jednostkę wyrażania myśli – przedstawia i rozpoznaje w tekście typy i rodzaje zdań (oznajmujące, pytające i rozkazujące, pojedyncze i złożone, złożone podrzędnie, współrzędnie i wielokrotnie itp.) – rozpoznaje i analizuje zdania wielokrotnie złożone – wyjaśnia, czym jest leksem	– przedstawia język jako strukturę o budowie hierarchicznej (wymienia jednostki i podsystemy języka w odpowiednim porządku)
Język jako system znaków.	– wymienia różne typy znaków i podaje ich przykłady – rozpoznaje znaki naturalne i konwencjonalne w otaczającej rzeczywistości; odczytuje je – wyjaśnia, czym jest znak językowy – określa funkcje różnych typów znaków w tekście – omawia relacje między znakiem a rzeczywistością – odczytuje wybrane dzieła sztuki (np. malarstwa), rozpoznając w nich symbole (znaki) i omawiając ich funkcje	– opisuje język jako system znaków – *analizuje związki między treścią a formą w znakach językowych
Styl biblijny.	– rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji – wymienia główne cechy stylu biblijnego (metaforyka, symbole, podniosłe słownictwo, archaizmy itp.) – w czytanych tekstach rozpoznaje charakterystyczne cechy stylu biblijnego, nazywa je i określa ich funkcje – zna słynne biblizmy, odczytuje ich znaczenia – rozpoznaje stylizację biblijną	– rozpoznaje charakterystyczne cechy budowy zdania biblijnego (inwersja składniowa, paralelizmy składniowe, anafory, rozpoczynanie zdań od spójników itp.) – w czytanych tekstach wskazuje cechy stylu biblijnego, dokładniej je omawia i określa ich funkcje

Frazeologizmy, sentencje i aforyzmy. Mitologia i Biblia w języku – czyli mitologizmy i biblizmy.	– wyjaśnia, czym jest frazeologizm – rozpoznaje frazeologizmy w tekście, objaśnia ich znaczenia – korzysta ze słowników ogólnych języka polskiego i słownika frazeologicznego (także w wersji on-line) – na przykładach wybranych frazeologizmów odróżnia zamierzoną innowację językową od błędu językowego – dostrzega błędy frazeologiczne i poprawia je – wyjaśnia, czym jest sentencja, aforyzm, przysłowie (na przykładach) – poprawnie i stosownie używa frazeologizmów w swoich wypowiedziach – wymienia najważniejsze źródła frazeologizmów (mity greckie, Biblia, literatura) – podaje i wyjaśnia znane frazeologizmy wywodzące się z mitologii i Biblii, stosuje je w tekstach własnych – rozpoznaje nacechowanie stylistyczne różnych frazeologizmów (np. potoczne, uwznioślające)	– podaje większy zasób frazeologizmów (niż na poziom podstawowy) i wskazuje ich źródła – wyjaśnia, na czym polega błąd frazeologiczny (na przykładach) – rozpoznaje różne typy błędów frazeologicznych – określa funkcję innowacji frazeologicznej w tekście – podaje i objaśnia większy zasób mitologizmów i biblizmów (niż na poziom podstawowy) – wykorzystuje wiedzę z zakresu frazeologii w interpretacji tekstów kultury – wyjaśnia, czym są tzw. skrzydlate słowa; podaje przykłady, wyjaśnia pochodzenie tego terminu
Procesy językowe w dawnej polszczyźnie.	– wyjaśnia pojęcie archaizmu językowego – rozróżnia rodzaje archaizmów (np. leksykalne, fonetyczne, słowotwórcze, fleksyjne, znaczeniowe, składniowe) – *przedstawia pochodzenie języka polskiego (miejsce języka polskiego wśród innych języków europejskich i słowiańskich) – *wymienia i krótko przedstawia najważniejsze procesy fonetyczne, które zaszły w dawnej polszczyźnie (przegłos polski, zanik jerów, wymiany spółgłosek) – wyjaśnia, na czym polegała dwujęzyczność polskiego średniowiecza – wskazuje najdawniejsze zapożyczenia z łaciny obecne w języku polskim	– *wymienia najważniejsze grupy języków indoeuropejskich, podając przykłady należących do nich języków – *przedstawia najważniejsze różnice między współczesnym a dawnym systemem fonetycznym języka polskiego – *przedstawia zmiany fonetyczne języka polskiego jako proces zachodzący na przestrzeni wieków – *dostrzega związek między dawnymi procesami językowymi a współczesną ortografią i fleksją
Końcówki wyrazów dawniej i dziś.	– w czytanych tekstach dawnych wskazuje końcówki wyrazów różniące się od dzisiejszych – podaje zasady pisowni zakończeń -i, -ii, -ji w dzisiejszej pisowni polskiej	– *podaje przykłady różnic końcówek fleksyjnych rzeczowników w dawnej polszczyźnie i dzisiejszej (np. w celowniku) – wskazuje przykłady, jak różne zakończenia fleksyjne różnicują nacechowanie wyrazów
Język i styl utworów średniowiecza.	– w czytanych utworach wskazuje charakterystyczne cechy języka i stylu średniowiecza	– wyjaśnia, na czym polegała dwujęzyczność polskiego średniowiecza, podaje przykłady

Kształcenie językowe i tworzenie wypowiedzi

1. Jak mówić i pisać pięknie oraz przekonywająco? Retoryka dawniej i dziś. Znaczenie retoryki w czasach renesansu.	– wyjaśnia, czym jest retoryka, wskazując jej antyczne korzenie (*definiuje retorykę) – analizuje fragment mowy (np. S. Orzechowskiego), wskazując jej charakterystyczne cechy i styl – w czytanych tekstach oratorskim rozpoznaje argumenty i określa ich charakter – wymienia najważniejsze cechy stylu retorycznego; odnajduje je w czytanych tekstach; wskazuje środki retoryczne (apostrofa, pytanie retoryczne, wykrzyknienie, antyteza, anafora, powtórzenie) i określa ich funkcje – wyjaśnia terminy: styl retoryczny, oracja – wymienia etapy przygotowania mowy zgodne ze sztuką retoryki – wymienia rodzaje argumentów, podając przykłady – podaje najważniejsze tropy (metafora, metonimia, synekdocha) i figury retoryczne (apostrofa, pytanie retoryczne, porównanie, elipsa) – rozpoznaje wywód o charakterze demagogicznym – wygłasza samodzielnie przygotowane przemówienie na wskazany temat, – formułuje tezy i argumenty za pomocą odpowiednich konstrukcji składniowych – wygłasza własne przemówienie	– szerzej wyjaśnia, czym jest retoryka, określając jej rolę w różnych epokach – w czytanych fragmentach mowy Orzechowskiego wskazuje tezy; śledzi argumentację – odróżnia argumenty merytoryczne i logiczne od erystycznych – wskazuje charakterystyczne cechy i typowe struktury stylu retorycznego – wymienia środki językowe i stylistyczne służące uwzniośleniu wypowiedzi (np. archaizacja, szyk przestawny, paralelizmy składniowe)
2. Styl i stylizacja. Makaronizmy.	– definiuje pojęcia stylu i stylizacji – w czytanych fragmentach (np. <i>Pamiętników</i> J. Ch. Paska) rozpoznaje makaronizmy i inne cechy stylu sarmackiego – wyjaśnia terminy: makaronizm, makaronizacja – wskazuje wpływy łaciny na język epoki i wiąże je z modą językową panującą wśród ówczesnej szlachty – wyjaśnia, czym są zapożyczenia językowe, wymienia ich rodzaje – analizując język <i>Pamiętników</i>, wskazuje przykłady zapożyczeń z łaciny	– wymienia cechy typowe dla języka XVII-wiecznej szlachty; odnajduje je w czytanych utworach – w tekście <i>Pamiętników</i> wskazuje makaronizmy składniowe i fleksyjne – wskazuje źródła i określa rolę zapożyczeń z łaciny i makaronizacji w języku sarmackiej szlachty
3. Wielką czy małą literą? Zawilosci ortograficzne.	– przedstawia najważniejsze zasady polskiej ortografii w zakresie pisowni wyrazów wielką i małą literą – potrafi zastosować powyższe zasady, tworząc teksty własne i poprawiając teksty cudze – wymienia kompendia poprawnościowe (słowniki), do których sięga, by rozstrzygnąć wątpliwości ortograficzne – potrafi znaleźć w słowniku ortograficznym określoną zasadę pisowni i zastosować ją w tekście własnym	– omawia konwencjonalną zasadę polskiej ortografii – uzasadnia pisownię wielką i małą literą, odwołując się do różnych zasad polskiej ortografii